

האליזר

עלון לשבת קודש

דברי מחשבה והלכה, ומהנעשה בבתי הכנסת

לע"נ יוסף בן אליה וחממה ז"ל לבית גיאת
לע"נ משה בן זילפה ואליאס ז"ל לבית חיימי

נושא השבוע: טיול

החפטר: "חזון ישעיהו"
(ישעיה מ)

פרשת ואתחנן - שבת נזומו

ז'שומרתם מאד לנפשותיכם" (דברים, יט)

היה צריך הכתוב לומר: "ושמרתם את נפשותיכם" אם כן מהי משמעות המילה "ונשמרתם"? בפסוק זה מרומזת המצווה של שמירת הגוף והבריאות וזה שכתוב: "ונשמרתם מאד" - השתדלו לשמור על בריאות גופכם "לנפשותיכם" - למען נפשותיכם, שכן חולי הגוף גורם להיחלשות הנפש. (מעינה של תורה) נמצאים אנו בשיאו של "חופש הגדול", מחד זה זמן להתאוררות וצבירת כוחות חדשים שיתנו לנו חיזוק לגוף ולנפש לזמן אלול הקרב ובא ומאידך גם שאנו מטיילים לא נשכח לעשות זאת על פי גדר ההלכה קרי נתפלל בזמן, נקפיד על גרי הצניעות ולא נכניס את עצמנו למצבי סכנה והרפתקאות מסוכנות. נזכור! הטיול הוא חשוב אך תלוי איך וכיצד? שלא נצא ושכרנו בהפסדנו ברוחניות ובגשמיות ח"ו.

מעשה שהיה

להעפיל אל ראש ההר

שמי יובל לואי, לאחר שסיימתי תיכון שרתתי בצבא וכשהשתחררתי הגיע עת הטיול הגדול שאחרי הצבא, לפני הטיול נרשמתי ללימודים לתואר ראשון במנהל עסקים. טסתי למזרח הרחוק, הייתה זו הפעם הראשונה שלי בחוץ לארץ, המפגש עם תרבויות וצורות חיים אחרות ממה שהכרתי גרמו לי הلم שאת הגדול ביותר קיבלתי בהודו. לראשונה בחיי חשתי בעוצמה שאורח החיים אליו הורגלתי וחונכתי אינו מחוייב המציאות, אפשר להיות חיים שונים לגמרי ולא פחות שלמים מהחיים שחייתי. חשתי שאורח החיים המערבי הוא הנכון והאמיתי ומי שאינו חי כך שייך לעולם השלישי שחייו התפספסו. בהודו חשים חופש מוחלט, וכל אחד מתחיל לעצב לו השקפת עולם משל עצמו, כל אחת הזוויה מרעוה. הרבה ישראלים מנסים שם מדיטציה, יוגה גם אני, ניסיתי פה וניסיתי שם אך משהו בפנים אמר לי שזה לא זה, את אמת לא תמצא פה וזה גרם לי לבלבול גדול. ידעתי שהדרך אותה אבחר חייבת להיות דרך מוחלטת וברורה, לא אוכל לעשות שקר לנפשי ולחיות לחצאין. היהדות לא היתה אפשרות בשום שלב, היא הסתכמה מבחינתי בתחושת גאווה לאומית שמקבלת זריקת עידוד כל שנה בהסתכלות בטקס הדלקת המשואות, וביום השואה כששומעים מזיקה עצובה. אך לא בתור צורת חיים אמיתית לחיות אותה, זה שייך לאלה השחורים החיים מעבר להרי החושך במקום שקוראים לו בני ברק, אלה שיש להם 20 ילדים לכל אחד... להיות אינדיאני נראה לי יותר סביר מלחיות כיהודי מאמין. להאמין שיש בורא שמנהיג את העולם היה נשמע לי כהמצאה הזוויה הרי הכל תלוי בי, השמים הם הגבול ואם תרצה תשיג הכל. זה היה מושרש בי כה חזק שגם שקיבלתי עזרה אמיתית משמים שהצילה את חיי לא ידעתי לזהות אותה ככזו. מן הרגע הראשון הטיול שלי לא התנהל בדרך המקובלת, בניגוד לאחרים שמתכננים את הטיול עוד בארץ, הלכתי במסלול והגעתי לנקודת פיצול אבל לא הייתי בטוח כיצד להמשיך, ניסיתי לשאול נפאלי בשפת הסמנים והוא סימן לי שעלי להמשיך ישר, המשכתי ולאחר כשעה של הליכה הבנתי שטעיתי, השביל הלך והטשטש ראיתי ממרחק את המפלים האדירים הנשפכים לנהר שהלכתי לאורכו והיה לי ברור שהדרך לכפר לא תעבור דרך צוקים אדירים שכאלו. ידעתי שאני

הזמנים ע"פ לוח "אור החיים" של אופק תל אביב * שעון קיץ * סוף זמן ק"ש לשבוע הבעלי"ט 8:44-8:46

כניסת שבת: 7:05 יציאת שבת: 7:55 יציאת ש"ס ר"ת: 8:45

פי החוק, ויעצור מתי שצריך לעצור וינהג בזהירות ובמתינות, ומי שעובר על חוקי התנועה עובר על איסור תורה של "ונשמרתם מאד לנפשותיכם", וראוי לעונש גדול כיוון שמסכן את חייו וחיי אחרים (ס' נתיבי אפרים עמ' 231, ואין למו מכשול ח"ד פ"ה) על ההורים לשמור על הילדים בכבישים (ס' דוגמא ממעשה שהיה: מספרים על אדם אחד שבא לפני מר"ן רבי יעקב קנייבסקי "הסטייפלר" וסיפר לו שנהג במכונית במהירות ועתה הוא עומד למשפט ומבקש ברכה שיצא זכאי בדין, גער בו הרב בנזיפה ואמר: "אתה עובר על חוקי התנועה? הלא אתה מסכן חיי אדם, וראוי אתה לעונש יותר גדול" (פניו כעני הקהילות יעקב עמ' קט).

יא. כשנמצאים בים אין לשחות אלא רק במקום שיש מציל משום "ונשמרתם מאד לנפשותיכם" (דברים ז, טו) כיוון שמסכן את חייו (ז.ע.).

דוגמא ממעשה שהיה: (פורסם בעיתון חרדי ביום שלישי י"ט בסיון תשע"ד) ביום שישי ערב שבת קודש בהעלות הים היה סוער במיוחד והמצילים לא הרשו להיכנס למים בכלל, לאחר לחץ של מאות מתרחצים נכנסה קבוצה גדולה למים "בשתקת" המצילים, בשלב מסוים החל בים זרם חזק של מים שסחף את הקבוצה לתוך מערבולת, אנשים ניתלו זה בזה, והחלו לטבוע. המצילים נכנסו להיסטריה וכשליחים משמים הגיעה פתאום קבוצה גדולה של מצילים [שכנראה הוזעקו בעקבות כניסתנו למים בניגוד להוראות] וב"ה בחסדי שמים איש לא נפגע, ברצוני לעורר: 1. להישמע להוראות המצילים במלא מובן המילה ולהעריך את עבודתם ולא לסכן חיים 2. בהזדמנות זו ברצוני להודות למצילים על שהצילו אותנו ממוות לחיים במלא מובן המילה.

יב. אסור בכל תוקף להתרחץ בים או בברכות מעורבות שאין בהם הפרדה מוחלטת בין גברים לנשים ואף לצורך רפואה הדבר אסור, אלא יש לרחוץ במקומות נפרדים (ואז דינים לאסר סי' לו ס"לא) גם כשרוצות נשים או בנות במקום נפרד היות ויש מציל- גבר או אנשי שירות- גברים בשטח שרואים יש לרחוץ רק בלבוש מלא וצנוע (כולל שרולים וגרביים או חלוק שמגיע עד לקרסוליים) (ז.ע.).

יג. יש להקפיד גם בטיול על צניעות הלבוש אפילו שחם מאוד, ולא לטייל במקומות שם הפריצות חוגגת ובנקל נכשלים במראות אסורות (ז.ע.).

יד. אין לאכול מכל הבא ליד, אלא לקנות מזון רק במקומות שעומדים תחת גוף כשרות מוסמך ותעודת הכשרות הינה ברת תוקף (ז.ע.). המתארח בבית מלון יברר עם גוף הכשרות שמשגיח במקום שאמנם הבשר בקר חלק "בית יוסף" לפי הספרדים (שו"ע יו"ד סי' לו ילקו"י א"ח סי' כט ס"ה) וכן שהבישול "בישול ישראל" לפי הספרדים (שו"ע יו"ד סי' ק"ג ס"א) [אך המקל בדיעבד ב- "בישול ישראל" לפי האשכנזים יש לו על מה לסמוך] (הליכות עולם לנש"ל עובדיה יוסף ח"י עמ' ק"ח).

טו. אין לצאת למסלולי טיולים מסוכנים משום "ונשמרתם מאד לנפשותיכם" וכן יש להשגיח על הילדים (ז.ע.).

טז. המבקר בגן חיות ורואה שם פיל, קוף או ינשוף [פעם ב- 30 יום] (ילקו"י ח"ג עמ' תרט ושכן סוכר הרצל" עובדיה יוסף) יברך "ברוך אתה ה'... משנה הבריות" (שו"ע אור"ח סי' רכ"ה ס"ה, חז"ע ברכות עמ' תנ"ג, ילקו"י ברכות ח"ג עמ' תרט) והרואה בריות נאות במיוחד כגון: תוכי ומתפעל מאוד מיופיו מברך בשם ומלכות [פעם אחת בחייו!] "שככה לו בעולמו" (שו"ע ס' ילקו"י עמ' תר"ח).

ז. הרואה את הים התיכון שלאורך חופי ישראל מברך [פעם ב- 30 יום] "ברוך אתה ה'... שעשה את הים הגדול" (שו"ע אור"ח סי' רכ"ה ס"א) וכ"ש כשרואה את האוקיינוס הגדול (ס' ואם ברך בשם ומלכות "עושה מעשה בראשית" יצא (ולא חוזר ומברך) (משנ"ב ס' צנאו"ל ד"ה "ועל הים הגדול", חז"ע ס' יח. הרואה את ים כינרת [פעם ב- 30 יום] (משנ"ב ס' ק"ב) מברך בשם ומלכות "עושה מעשה בראשית" [אע"פ שכבר ברך על ים התיכון] (חז"ע ברכות עמ' תס"ז).

יט. על ים-מלח אין לברך "עושה מעשה בראשית" כיון שאינו מעשה בראשית אלא נוצר לאחר מכן (חז"ע ברכות עמ' תסט, שו"ע שבת הל"ח ח"ט סי' מ"ז) וטוב שיהרהר הברכה בליבו (ס').

כ. אם נמצאים בחוף הים או הכינרת או ליד נהר ואין לו כלי לנטילת ידיים יכול להטביל ידיו במים ויחשב לו לנטילת ידיים (שו"ע אור"ח סי' קנ"ט ס"ד). ועל פי הקבלה טוב שיטבול אותם שלוש פעמים (נש"ח טהרות סי"ב, כה"ח ס"ק ג') ומברך "על נטילת ידיים" בשם ומלכות (שו"ע סי' קנ"ט ס' כ"ה). ואף האשכנזים נהגו לברך כן (משנ"ב ס' ק"ג, א"ה הלכה בדורו ס"ל) ובדיעבד כשברך "על שטיפת ידיים" או "טבילת ידיים" יצא (כה"ח ס' ק"ג א"ה הלכה בדורו ס"ל).

כא. הנוסע מעיר לעיר אם יש בנסיעתו שיעור זמן של 72 דקות (או אם יש בהליכתו ובחזרתו ביחד 72 דקות) צריך לברך ברכת "הגומל" בשם ומלכות בפני עשרה (ילקו"י ח"ג סי' ר"ט ס' טו) ואם נוסע

בכל יום יברך "הגומל" בשבת לפטור כל נסיעותיו במשך השבוע (ס' סי' י).

דרוש מפיץ בהתנדבות לחלוקת העלונים ב-4 בתי כנסת באזור ג' אשדוד בכל שבוע מל: 08-8644452

משרדי "האחוד" טל: 08-8644452 * נא לא לעיין בתפילה דוא"ל: haihud.ashdod@gmail.com

צריך לחזור לנקודת הפיצול ולטפס על ההר, אך כיוון שהיום היה לקראת סיומו חששתי שלא אספיק ועד מהרה הפרטיון שבי מצא פתרון, אם הייתי צריך לפנות שמאלה ופניתי ימינה, כל מה שעלי לעשות הוא לחתוך ישר ואז הגיע למקום שהייתי אמור להגיע, אלא שהחשבונית הללו מתאימים להר תבור ולא להרי ההימליה. התחלתי ללכת ישר ופתאום נתקלתי בשדה קוצים, כשכל קוץ היה בגובה שלי והם היו דוקרים וחזקים כמסמרים. שריטות מעלות דם החלו להופיע בפניי ובידיי אך המשכתי הלאה עד לסוף השדה, רציתי לנשוך לרווחה אך לא הצלחתי, פתאום ראיתי למולי צוק אדיר והבנתי כי השביל המוביל לכפר ממנו התרחקתי נקבע במקום היחיד שבו אפשר ללכת, כל הצדדים האחרים של ההר היו מצויקים אדירים שאין דרך לטפס עליהם. השמש עמדה לשקוע, ידעתי שאין ברירה והתחלתי לטפס על הצוק שעלי תרמיל ששוקל עשרות ק"ג ובידיים חשופות. נצלתי כל מיני שקעים ובליטות בקיר לתחבוב את ידי ורגלי והתחלתי לטפס מעלה מעלה, בשלב מסוים הרמתי את ידי הימנית לחפש שקע להיאחז בו ולא מצאתי, לחרדתי גיליתי שהקיר חלק לגמרי. בדיוק אז שקעה השמש ורוחות החלו לנשוך, לגופי הייתה חולצה דקיקה, הייתי דבוק לצוק כשידיי היו אחוזות בו. רעדתי מקור ועייפות הבנתי שזהו זה אחזיק בקיר עד שלא אוכל יותר ואז פשוט אפול למטה. כבר ראיתי בעיני רוחי את הכותרות על עוד ישראלי שהלך לאיבוד, ידעתי שלא ימצאו אותי, הרי אני לא נמצא במסלול הרגיל של הטיול ומי יעלה בדעתו את תוכניתי ה"אונות". הרמתי שוב את ראשי למעלה לראות אם ספספסתי משהו אך הקיר היה חלק לגמרי. פתאום ראיתי מעלי בליטה קטנטנה, היה לי ברור שלא אוכל להיאחז בה ולדחוף באמצעותה את כל משקל גופי ותיקי אך בכל זאת ניסיתי, והצלחתי בקלות מדהימה. התחלתי לטפס במהירות עצומה, היה ברור לי שלא אני מטפס, נשארו לי עוד עשרות מטרים, אותם טיפסתי בדקות ספורות וכך הגעתי לסוף הצוק שאני רועד מקור ומותש לגמרי, ואכן ראיתי לא רחוק ממני את אורות הכפר. לאחר 5 שניות חדרה לליבי התפעלות עצמית אדירה מהיכולת המופלאה שלי לטפס על צוקים במקום לראות זאת כחוויה לקרבה לאבינו שבשמים שהצילה את חיי. חזרתי לארץ בצער רב כוון שנרשמתי ללמודים וסיימתי תואר ראשון. חודש אחר כך נסעתי שוב לדרום אמריקה לשנה וחזרתי לארץ, חיידק הטיולים דבק בי ורציתי לצאת למזרח הרחוק שוב, אלא שהייתי זקוק לכסף. קרוב משפחה שהתגורר בהונג קונג הזמין אותי אליו, קפצתי על ההזדמנות וחשבתי שאוכל למצוא שם עבודה כדי להרוויח כסף בזמן קצר ולהמשיך לטייל אך לא מצאתי, החלטתי לנסות מזלי בנוי-זילנד הסתובבתי בכרמי גפנים, עיירות דייגים אך לא מצאתי עבודה. ידעתי שעלי לשוב להונג קונג משם לחזור לארץ ולסגור את פרק הטיולים בחיי. נותרתי עם 7 דולר אחרונים אותם שילמתי לנהג מונית שיוביל אותי לשדה התעופה, בחיור שאנן עברתי את הבדיקות הביטחוניות "רגע אתה צריך לשלם 15 דולר", אמרה לי הפקידה. הבטתי בה המום, התברר לי שמש הנמל אינו משולם בתוך הכרטיס וכל נוסע צריך לשלם בנפרד. "אני מצטער, אין לי, אולי תותרי לי?", "היחיד שיכול לוותר הוא מנהל שדה תעופה", השיבה. רצתי למשרדו של המנהל ופרצתי פנימה, המנהל ההמום הביט בי בשתיקה שהסברתי לו את בעייתי ואז הוא פתח בסדרת צעקות על חוצפתי והחל להעביר לי סדרת חינוך מדוע לא ניתן לטייל בעולם בלי כסף. כוון שהזמן דחק ולא היה לי זמן להתחנך מיהרתי לצאת מהמשרד וחזרתי לפקידה מתוך כוונה לעורר את רחמיה, אך הם לא התעוררו. בעוד כמה דקות ימריא המטוס ואנה אני בא? פתאום הרגשתי מישהו טופח על גבי, הסתובבתי "אתה צריך 15 דולר כדי לעלות לטיסה נכון?", אחוז הלם הנהנתי בראשי, "בבקשה" הושיט לי את הכסף, לקחתי את הכסף ונגשתי לדלפק, פתאום נעצרתי ונזכרתי שלא אמרתי אפילו תודה, הסתובבתי במהירות אך לא מצאתי ותוך כמה דקות שכחתי ממנו. הגעתי לארץ והחלטתי לחדש קשר עם מישהו שהכרתי בדרום אמריקה, נסעתי לבקרו והתברר לי שהוא "השתגע" וחזר בתשובה, הוא ניסה לדבר איתי על כך ואף נסעתי אליו לשבתות אך לא הצלחתי לחשוב על כיוון כזה. יום אחד בחודש אלול הוא התקשר ואמר שהוא וחבריו נוסעים בלילה לכותל לומר "סליחות" בחצות והוא רוצה שאצטרף, לא הבנתי ממי אני צריך לבקש סליחה הרי לא עשיתי כלום לאיש וסירבתי, "מה אכפת לך, הרי טיילת בכל העולם תוסיף עוד אתר לאוסף", הסכמתי. באוטובוס בו נסענו היה מסך לצפייה, עליו הוקרנה הרצאתו של הרב נויגרשל בנושא: "דת ומדע ומדוע אין סתירה ביניהם...." שנמסרה בטוב וטעם. הגענו לירושלים, ראיתי את חומות העיר המוארת, לפתע חלפה

מחשבה בראשי איך יתכן שאני מהסוג שמטיל ספק בכל דבר מרגיש בבירור שיש בורא לעולם, הרגשתי שנעשה לי סדק בלב. הגענו לכותל, הם אמרו "סליחות" החזקתי את הסידור והבטתי סביב, התקרבתי לאבני הכותל והרגשתי חום גדול והסדק הפך לסכר שנפרץ, כמו צמוד של אור נכנס בי, קשה לי לתאר גודל ההרגשה וכל מילה תהיה עניה מלתאר את גודל המעמד. התהלכתי כסהרורי במשך שבוע מעצם ההכרה על מציאות הבורא, אט אט התחלתי לקיים מצוות בסתר: תפילות, ציצית, תפילין, אוכל כשר, המכשול הגדול היה שמירת השבת שהרי זה הזמן הכי טוב בשבוע לחברים ונסיעות. מישו סיפר לי על בית כנסת במרכז ת"א ששייך לחסידות וואסלוי, שם ניתן לעשות שבת עם תפילות, סעודות וזמירות. קפצתי לנסות, השתתפתי בסעודת הלילה והרגשתי שהגעתי למקום הנכון, היה משהו מתוק באוויר, הנעימות והחום שבקעו מהאדמו"ר ומשפחתו הרגיעו אותי והרגשתי כמו בבית וכך התחלתי לשמור שבת. הודעתי למשפחתי ולחברים שמיהיום והלאה אני דתי, הייתי מגיע לבית הכנסת בכל הזדמנות ושם התוודעתי ללימוד הגמרא. הוקסמתי ממנה לגמרי בעיקר מהחשיבה האנליטית ההגיונית כל כך וידעתי שאני רוצה להיות יהודי חרדי. שאלתי את האדמו"ר מה הדבר החשוב ביותר שיהודי צריך לעשות כדי לעבוד את בוראו? הוא השיב: ללמוד תורה וסיפר לי על ישיבת "נתיבות עולם" הנמצאת בבני ברק ומיועדת לחוזרים בתשובה. הגעתי לביקור ופגשתי את הרב ברוך ראש הישיבה שהזמין אותי להצטרף ואף תכנן איתי את סדר וצורת הלימוד. התחלתי להיכנס לעולמה של תורה, לעולם מופלא שלא ידעתי על קיומו והתחלתי להבין את המשמעות של להיות יהודי השייך לעם סגולה, ולא עוד אדם בעולם וכעבור זמן אף זכיתי להקים משפחה . (60 גיבורים)

פִּינֵת הַהֻלְכָה

א. אסור לצאת מארץ ישראל לחוץ לארץ לטיול [אע"פ שחזר אח"כ לארץ] וכל שכן שאסור לצאת על מנת להשתקע בחו"ל (הרמב"ם פ"ה הל' מלכים הל' ט-יג, שו"ע אורח"ח סי' תקל"ח, שו"ת יד"ד לגר"ע יוסף ח"ה סי' נז).

בגמרא הפליגו במעלת המטייל בארץ ישראל כמובא במסכת כתובות (דף ק"א ע"א): כל ההולך ארבע אמות (2-כ מטר) בארץ ישראל מכפרים לו עוונותיו. וכן במסכת בבא בתרא (דף קנ"ה ע"ב) שאוירה של ארץ ישראל מחכים ומטרה את הנפש (אור חיים הקדוש). וכן הארץ ותושביה מאובטחים ושמורים ע"י הקב"ה שנאמר: "ארץ אשר ה' אלוהיך דורש אותה תמיד מראשית השנה ועד אחרית השנה" (דברים י"א, יב).

ב. מותר לצאת לחו"ל להשתטח על קברי צדיקים (זכרי יוסף להחיד"א סי' תקס"ב סי"ק י"א, ק. ילקו"י לגר"י יוסף ח"ב עמ' תתי ס"א, שארית יוסף ח"ב עמ' נ"ז) וכן מותר לצאת כדי להשתתף בחגיגת בר מצוה או חתונה של קרוב משפחה כיוון שהנסיעה הינה לצורך מצוה (שו"ת דברי משה לגר"י שער ח"ז עמ' ש"ה אות ג) וה"ה חזן ושליח ציבור לימים נוראים (שארית יוסף ס).

ג. מותר לצאת מארץ ישראל לחו"ל לזמן קצר לצורך פרנסה, לישא אשה, ללמוד תורה (הרמב"ם ס' הל' ט, שו"ת יח"ד ח"ה סי' נז) לרפואה, לשם הרגעת עצבים נפשיים למי שסובל מכך ומותר לבן משפחה ללוותו לצורך עזרה בדרך (הבית היסודי לגר"א זכאי ח"ד סי' מו ס"ו בשם מר"ן הכסף"ל עובדיה יוסף זצוק"ל תשובה כח"כ ד).

ד. גם כשיוצאים לטיול יש לקבוע עיתים לתורה שכתוב (דברים ו, ז) "ושננתם לבניך ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך" (ס' שאין חופש מלימוד תורה (אור לציון זכרון הספה לגר"צ אבא שאול עמ' ע).

ה. אסור בהחלט לבקר בכנסיות ומנזרים של נוצרים אף בדרך טיול ואין להיכנס לשם אפילו משום דרכי שלום, וגם מדריכי טיולים יזהרו מאוד לבל יכשלו ולא יכשילו תיירים יהודים להובילם לבקר בכנסיות של נוצרים (שו"ת יח"ד ח"ד סי' מה).

ו. אסור להכניס להיכנס לקברות צדיקים כמערת המכפלה, קבר רחל וכדו', ומצוה להוכיח את הכוהנים באמירה נעימה לבל יכניסו עצמם לספק טומאה ולחלל קדושת כהונתם (יח"ד ס' ט"ז סי' נח).

ז. אין לטייל בחורים ובחורות יחד כיוון שנכשלים באיסורים רבים (אורח דעים לאשה סי' ס"ב) וכן אסור לשבת בצוותא בישיבה מעורבת בנים ובנות יחד (ס' פ"ח).

ח. נכון ומצוה לבקר בירושלים גם בזמן הזה ולפחות בשלושת הרגלים (שלי חמד פאת השדה מע' ארץ ישראל) וכן המנהג לבקר בכותל המערבי הוא טוב ונעים וראוי להתמיד בו (אז נדבכו ח"ב סי' כ).

ט. גם כשנמצאים בטיול חובה לציית לחוקי התנועה ולא ינהג במהירות מופרזת במקום שאסור על